

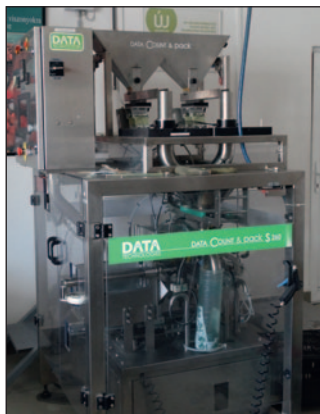
Sajátos helyzet

A Zöldségtermesztési Kutató Intézet Zrt. története 1943-ig nyúlik vissza. Többszöri átszervezése után tevékenységét az 1993-as részvénytársasággá alakítása helyezte piaci alapokra, az 1996-ban elkezdett vetőmag-forgalmazás pedig profiltisztítást, a nemesített fajok számának csökkentését hozta.

Az intézet tulajdonosi jogait 2014 óta a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ gyakorolja, a szakmai ernyőszervezethez gazdasági társaságként csatlakozott ZKI Zrt. azonban továbbra is önfenntartó, a nemzetközi és hazai fajtanemesítő és vetőmag-forgalmazó cégekkel versenyez a piacért. A sok átszervezés közepette az adott állandóságot a cégnek, hogy 74 éve alatt mindössze négy igazgató vezette. 2014 tavaszán a korábbi gazdasági igazgató, Laczkó Róbert lett a vállalat vezérigazgatója.

▲ Laczkó Róbert elsősorban a külföldi eladások növelésében lát nagyobb lehetőséget

▲ Vetőmagszámláló tasakolóegység

Bár a ZKI Zrt. a magyar állam tulajdona, központi költségvetési forrásokból nem részesedik, zártkörű részvénytársaságként az eredményeiből kell megteremtenie a versenyképes fajták nemesítésének, fenntartásának, a vetőmagtermelésnek, -feldolgozásnak, -értékesítésnek, az új piacok feltérképezésének és meghódításának anyagi és infrastrukturális hátterét, magyarázta Laczkó Róbert a vállalat sajátos helyzetét. Az uniós támogatási lehetőségeik is viszonylag szűkösek, mert állami intézetként a méretétől, árbevételétől, a foglalkoztatottak létszámától függetlenül nagyvállalatnak minősül, ami korlátozott pályázási lehetőségekkel és alacsonyabb támogatási intenzitással jár.

A ZKI Zrt. nemesítési tevékenységének jó húsz évvel korábbi újjászervezésekor az áru-termelő zöldségkertészek igényeinek kielégítésére helyezték a hangsúlyt, a sok befektetett és igen költséges munka csak így térülhet meg. Zöldségfajtákból, és -vetőmagok-

ból óriási a kínálat, ezért a piaci lehetőségeket figyelembe véve szűkítették a nemesített fajok körét, azokkal foglalkoznak, amelyek hosszabb távon nyereséget termelnek. A 90-es évek elején nemesített 18-20 fajtából a paprika/fűszerpaprika, a borsó, az uborka és a görögdinnye maradt. A termékínálat azonban ennél szélesebb, szerepelnek benne a korábban nemesített, illetve külső forrásból beszerzett fajok versenyképes fajtái is.

Négy faj

A termékfejlesztésnél a magas termőképesség és a kiváló termésminőség mellett kiemelt szempont a fajták ellenállósága. A négy nemesítőcsoport három telephelyen dolgozik, paprikákkal és görögdinnyével Kecskeméten, borsóval Újmajorban, uborkával pedig Budapesten foglalkoznak. A központi telephelyen négy éve felépült egyhektáros, 13 egységből álló üvegháznak köszönhetően fölgyorsult a nemesítés, a GINOP pályázaton elnyert támogatással mintegy 500 millió forintból létrehozott berendezést pótmegvilágítással, korszerű tápoldatozó-rendszerrel, energiaernyővel, vektorhálóval is felszerelték. A nemesítők munkáját mester-

séges megvilágítással ellátott klímakamrák, valamint a fővárosi kórtani és a kecskeméti virológiai laboratórium is segíti.

Hagyományos, keresztezésen alapuló hibridnemesítés folyik, a paprika rezisztencia-nemesítésében pedig kihasználják a NAIK-ban rejlő előnyöket, együttműködnek a NAIK Mezőgazdasági Biotechnológiai Központtal. A NAIK Zöldségkutatási Önálló Osztályával közös fűszerpaprika-nemesítési projekten dolgoznak és forgalmazzák a korábban nemesített kalocsai és szegedi fajták vetőmagjait.

A paprikanemesítés mindig is kiemelt tevékenység volt a ZKI Zrt.-nél, illetve jogelődjéinél, és jelenleg is a paprika áll a termékfejlesztés középpontjában. Több alakört (hegyes erős, cecei, kápia, tölteni való, paradicsomalakú, alma, fűszerpaprika) nemesítenek. A még mindig legfontosabb cecei, azaz a tölteni való fehér típusból elsőként forgalmaztak paradicsom bronzfoltosság vírussal (TSWV) szemben ellenálló (*Hurricane F₁*), majd pedig a paprika enyhe foltosság vírusra rezisztens, és a termelők, kereskedők által is kedvelt hibridet (*Century F₁*). A paradicsomalakú típusban piacvezetők a frissfogyasztásra és feldolgozásra egyaránt termesztett Bihar *F₁* fajtával, alma-paprikából az édes Békés *F₁*, fűszerpaprikából pedig a

◀ Az egyhektáros korszerű üvegházban vírusesztesztelési kísérleteket is végeznek

rendkívül magas hozamokra képes *Palotás F₁* fajtákat termesztik a hazai és környező országok kertészei.

Árbevétel alapján viszont a zöldborsó a vezető faj. Nemesítésekor továbbra is a megbízhatóan nagy termőképesség az elsődleges szempont, és az utóbbi években a hazai termesztésben is terjedő apró szemméretű borsóból is tesztelnek ígéretes fajtajelölteket. Valamennyi ZKI zöldborsófajta ellenálló a fuzáriumos hervadással szemben, a korai éréscsoportban pedig peronoszpóra-rezisztens fajtát (*Spartacus*) is kínálnak. A középérésű fajtákat leginkább a lisztharmat veszélyezteti, két új fajtájukba (*Medion* és *Trinity*) már az ezzel a betegséggel szembeni ellenállóságot is sikerült beépíteni. Büszkék az enációs mozaikvírussal szemben ellenálló vonalaikra.

Konzervuborkából kezdetben az aprótüskés fajtákra fókuszáltak, e téren is világujdonság, az első két peronoszpóra-ellenálló hibrid (*Peréz F₁* és *Mohikán F₁*) fűződik a ZKI nevéhez. A hazai termesztés szűkülésével a Kelet-Európában, a volt szovjet utódállamokban, és Törökországban kedvelt szemölcsös fajták nemesítésébe fogtak, a kedvező termesztési és terméstudajdonságú hibridekből fokozatosan növelik eladásait. Négy éve elsősorban a mediterrán piac igényeire kezdtek beitatni a mini kigyóborka) nemesíteni, az első egyiptomi, törökországi, jordániai kísérletek biztatóak. Ez is mutatja, hogy a termékfejlesztés szigorúan piaci alapú, hangsúlyozta a vezérigazgató.

Görögdinnyéből széles a választék. Elsősorban a sokat termő, kiváló minőségű és ízű, csikos héjú, a *Fusarium* különböző rassaival szemben ellenálló diploid (magvas) hibridek nemesítésére törekednek, az utóbbi években különösen nagy figyelmet fordítanak a fajták stressztűrésére is. A legújabbak, a

Grizzly F₁ és a *Nautilus F₁* külföldi fogadtatása is jó.

Termékkínálatukban ezek mellett paradicsom-, hagyma-, bab-, csemegekukorica-, sárgadinnye-, és káposztafajták szerepelnek. A szakma igényli a jobb, ellenállóbb fajtákat, az újak nemesítése ugyanakkor 5-8 évbe telik, ami rendkívül hatékony termékfejlesztést és fajtaválasztást kíván.

Apró és nagy magvak

A nemesítési irányokról a felvevőpiac és a várható verseny előzetes felmérése után a menedzsmen, a nemesítő és a gazdálkodói igényeket, a vevők elégedettségét ismerő termékfelelős alkotta termékcsoporthoz dönt. A nemesítés időben és költségében tervezetesen halad, folyamatát rendszeresen értékeli, és szükség esetén módosítja. Az új fajtákat – kiválasztás előtt – a termelők széles körénél is tesztelik.

A részvénytársaság egyik legnagyobb kihívása a nemesítői utánpótlás megteremtése. A zöldség nemesítést leginkább a gyakorlatban lehet megtanulni. Ez nemcsak a betanítás, de a munkaerő megtartása tekintetében is nagy feladat. Laczkó Róbert szerint elmozdulást hozhat ezen a téren az egyetemeknek és a vállalatoknak egyaránt előnyös duális képzés, a kisebb cégeknek azonban ez – a kedvezmények ellenére is – komoly anyagi megterhelés. A ZKI Zrt. több egyetemmel áll kapcsolatban, rendszeresen fogadnak diákcsoportokat üzemlátogatás keretében.

A vállalat tevékenysége a nemesítéstől kezdve a vetőmag-termeltetésen, -feldolgozáson, -kezelésen (tisztítás, csávázás) át a csomagolást és az értékesítést is felöleli. Az apró és nagy magvak tisztítására vásárolt korszerű gépsorok, valamint az igénybe vett külső vetőmagkezelési eljárások és szolgáltatások szava-

tolják, hogy minden esetben magas minőségű termék kerül a piacra.

Saját csomagolóüzemükben a borsó vetőmagot zsákokba töltik, az apró magvakat pedig izraeli gépsorral szemszámra tasakolják. Az ISO 9001/2008 minőségbiztosítási szabványt alkalmazták, illetve akkreditált vetőmag-minősítő laboratóriumot működtetnek, így Magyarországon és az Európai Unió területén saját laboreredmények alapján hozzhatják forgalomba termékeiket.

Erőn felül

A Zöldségkutató Intézet Zrt. évi 1,5 milliárd forintos árbevételének nagyobb része már az exportból származik, és a további bővülés lehetőségét is a külföldi értékesítésekben látják. A hazai zöldség vetésterületek az utóbbi évtizedben csökkentek vagy stagnálnak, és a fogyasztás sem nőtt. Itthon ezért erősen kínálati a vetőmagpiac, eladásait csak egymás rovására növelhetik a versenytársak. A ZKI Zrt. árbevételéből a nemzetközi vállalatoknál jóval nagyobb arányban, évenként 300-350 millió forintot költ kutatás-fejlesztésre. Laczkó Róbert szerint ez az erőn felüli ráfordítás a versenyben maradás feltétele.

Az eredményességhez a munkafolyamat elejére, vagyis a nemesítésre, és a végére, a kereskedelemre fordítanak még nagyobb hangsúlyt. Előbbit segítheti, ha elnyerik a támogatást az idén benyújtott kutatási-fejlesztési pályázatokra. Az a legfőbb cél, hogy megtartsák a mostani bel- és külföldi piaci pozíciójukat. Itthon főként a paprikára alapoznak, külföldön elsősorban a mediterrán régiót célozzák meg a paprika-, uborka- és görögdinnyefajtákkal. A teljes fajtakörben szeretnék eladásait növelni a volt szovjet utódállamokban.

Rimóczi Irén

Kiemelt nemesítési szempont az ellenállóság.

Távolabb

A vetőmagokat a ZKI Zrt. saját kereskedelmi csoportja értékesíti, területi képviselők, fajokra szakosodott termékfelelősök, valamint kereskedelmi asszisztensek alkotják a szervezetet. Az ezredforduló első éveiben két külföldi leányvállalatot is létrehozott Szerbiában és Szlovákiában. Ez előbbi értékesítési tevékenysége a balkáni részekre is kinyúlik, utóbbi pedig Csehországban és Lengyelországban is kezeli a ZKI piaci kapcsolatrendszerét. Képviselőt tartanak fenn Romániában, Horvátországban és mivel termékeikkel mind távolabbi piacokon is megjelennek, a fajtabevezetés könnyítéséhez stratégiai partnerekkel dolgoznak együtt például Ukrajnában, Törökországban, Jordániában.

Az értékesítés és a marketing rendszerét úgy alakították ki, hogy abban elváljék egymástól a fajta és a vetőmag. Úgy vélik, hogy a fajtákat kell eladni, meggyőzve a kertészeket, hogy azok előnyös tulajdonságai (ellenállóság, természetesség, termőképesség stb.) számukra nyereséget termelnek. Ezt követi a vetőmag mint a fajtában megtestesülő pozitív genetikai tulajdonságokat hordozó „hardver” értékesítése. Nem kevésbé fontos, és igen nehéz feladat, hogy a keresett fajtából legyen eleghető vetőmag. A biztonságos ellátás érdekében a vetőmagot a világ különböző részein termesztik Európától Új-Zélandon át Ázsiáig. A készletet korszerű raktárban tárolják.